

ČR 25 LET POTÉ - BEZPEČNOSTNÍ HROZBY A RIZIKA

Dne 17. listopadu jsme si připomínali 25. výročí od sametové revoluce a pádu komunismu, který v do té doby bipolárním světě přinesl mnoho změn. Aktuální číslo Čtrnáctideníku stručně připomíná vývoj hrozeb a rizik před rokem 1989, v první polovině 90. let 20. století a v současné době. Jako hlavní zdroje jsou použity strategické dokumenty.

DEFINICE POJMŮ

Definici pojmu jako je bezpečnost a bezpečnostní politika jsme se věnovali v čísle 13/2014, které naleznete [zde](#). Pro pochopení dané problematiky je však důležité si definovat pojmy, jako jsou hrozba a riziko.

Podle bezpečnostního analytika Miloše Balabána je bezpečnostní hrozba vždy jevem objektivního charakteru a působí zcela nezávisle na vůli těch, kterých se dotýká. Daný referenční objekt (nejčastěji stát), na který daná hrozba působí, musí přijmout nějaké rozhodnutí.¹ Podle Jana Eichlera může být „bezpečnostní hrozbou projev, gesto, opatření nebo čin, který odráží schopnost, nebo dokonce záměr někomu způsobit škody“.² Hrozby můžeme obecně dělit na institucionální (zamýšlená hrozba daným činitelem) a neinstitucionální (jev přírodní).

Co se týče rizika, Eichler jej chápe jako sociální jev odvozený od hrozeb, jenž má vždy subjektivní charakter. Rizika se odvozují od rozhodnutí a činů těch, kdo vyhodnocují situaci a podle toho pak jednají. Bezpečnostní rizika se odvozují od bezpečnostních hrozeb a dělí se na rizika vojenského, politického, ekonomického, ekologického, sociálního a kulturního charakteru.³ Podle české bezpečnostní terminologie je riziko „pravděpodobnost, že dojde ke škodlivé události, jež postihne danou hodnotu. Riziko je odvozená závisle

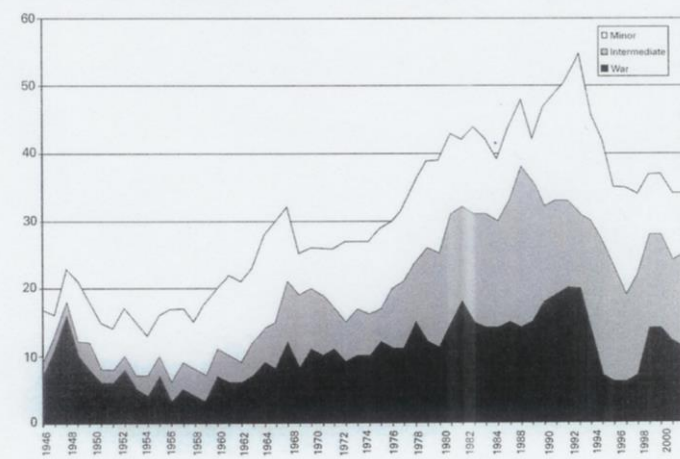
proměnná a dá se určit nebo odhadnout tzv. analýzou rizik“.⁴

HISTORICKÁ REFLEXE

Bezpečnostní studia jako podobor mezinárodních vztahů se začala rozvíjet od poloviny 60. let. Nicméně až v 80. letech se začali experti odklánět od klasického vojenského pohledu na bezpečnost státu a začali se zabývat i nevojenskými hrozbami.⁵

Do konce 90. let 20. století bylo největší hrozbou nebezpečí vypuknutí konfliktu mezi Východem a Západem respektive jaderného konfliktu. Avšak díky zvyšování počtu jaderných zbraní a zbraní hromadného ničení k takovému konfliktu nedošlo (viz graf níže).

Figure 1. Number of Armed Conflicts by Level, All Types, 1946–2001

Zdroj: GLEDITSCH, NILS PETTER a kol. *Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset*. Journal of Peace Research, Vol. 39, No. 5 (Sep., 2002). Dostupné z: <http://jpr.sagepub.com/content/39/5/615.abstract>.

Do rozpadu bipolárního světa bylo jednodušší předvídat jednotlivé hrozby a vytvářet příslušná opatření, ale riziko globálního konfliktu bylo oproti dnešním dnům vyšší.

¹ BALABÁN, Miloš a kol. *Kapitoly o bezpečnosti*. 2., změn. a dopl. vyd. Praha: Karolinum, 2010.

² EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 42.

³ Tamtéž, str. 43.-44.

⁴ ZEMAN, Petr, ed. *Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2002, str. 58.

⁵ WAISOVÁ, Šárka. *Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu*. Mezinárodní vztahy. 2004, vol. 39, no. 3, s. 67.

VÝVOJ BEZPEČNOSTNÍCH PRIORIT, RIZIK A HOZEB NA NAŠEM ÚZEMÍ PO ROCE 1989

Prvním strategickým dokumentem na našem území po roce 1989 byla Vojenská doktrína ČSFR z roku 1991, která reagovala na pád železné opony, stahování sovětských vojsk a poprvé nebyl Západ brán jako nepřítel. V dokumentu byl vyjádřen odpor například k rozmístování jaderných zbraní a zbraní hromadného ničení. Dále již doktrína velmi skromně pracovala s pojmy jako terorismus, šovinismus, nacionalismus, fašismus, třídní či například náboženské nesnášenlivosti. ČSFR brala v úvahu také možnost nových typů ohrožení z prostorů mimo Evropu.

Prvním koncepčním dokumentem samostatné ČR byla Bílá kniha o obraně České republiky z roku 1995. Jak již bylo uvedeno výše, v bipolárním světě byly hrozby více předvídatelné a bylo jednodušší přijímat příslušná opatření. Po rozpadu bipolárního světa však nastala situace zvýšeného rizika mezistátních konfliktů a narušení mezivládních vztahů z ekonomických, politických, sociálních, etnických či náboženských důvodů, které jsou méně předvídatelné. Navíc vláda počítala stále s Ruskem, jako se silnou vojenskou jadernou mocností.⁶

Mezi rizika v této době mimo jiné patřily:

- nové rizikové faktory spojené s nestabilními regiony v Evropě, Asii a Africe
- šíření islámského fundamentalismu
- ekonomické vztahy se stávaly stále více určujícími faktory politických vztahů ve světě, které zároveň stanovovali vojenskou sílu
- rozpad SSSR mohl mít komplikovaný demokratický vývoj nástupnických zemí

Nejvyšším strategickým dokumentem dnes je Bezpečnostní strategie. Je důležité si uvědomit, že současné doktríny a strategie jsou velmi ovlivněné členstvím ČR v mezinárodních organizacích, jako je například v Severoatlantické aliance či EU. Bezpečnostní strategie má navíc meziresortní působnost, na kterou navazují další dokumenty. Mezi hrozbami definovanými v Bezpečnostní strategii 2011 jsou tedy i ty, které nemají přímý dopad na naši bezpečnost, ale ohrožují naše spojení. Mezi aktuální bezpečnostní hrozby tak patří:⁷

- terorismus
- šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů

- kybernetické útoky
- nestabilita a regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí
- negativní aspekty mezinárodní migrace
- organizovaný zločin a korupce
- ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury
- přerušení dodávek strategických surovin nebo energie
- pohromy přírodního a antropogenního původu a jiné mimořádné události

V říjnu byly také publikovány výroční zprávy Bezpečnostní informační služby a Vojenského zpravodajství k roku 2013. Ty upozorňují konkrétně na zvyšování zpravodajské činnosti Ruska a Číny v ČR či šíření džihádistické ideologie teroristické organizace Al-Kaida mezi muslimskou komunitou (i v ČR), a to za pomoci sociálních sítí a webových portálů. Jejich cílem je ovlivňovat myšlení evropských muslimů. V rámci jejich radikalizace se zvyšuje hrozba tzv. vlků samotářů, kteří plánují a provádějí teroristické útoky nezávisle na Al-Kaidě.⁸

Dále také BIS upozornila na potenciální nebezpečí rostoucího podílu čínských společností Huawei a ZTE na českém telekomunikačním trhu, které jsou dlouhodobě podezřívány ze spolupráce s čínskými zpravodajskými službami a podílu na výzvědných aktivitách.

V současné době také čelíme hrozbě v podobě infekčního onemocnění způsobeným virem ebola. Ředitel Vojenského zdravotního ústavu a garant Bezpečnostních studií na vysoké škole CEVRO Institut plk. gšt. prof. MUDr. Jan Österreicher, Ph.D. uvedl, že nelze brát toto onemocnění na lehkou váhu, už jen proto, že specifická léčba ani standardní očkování proti této nemoci neexistují.

JAK VNÍMAJÍ HROZBY OBYVATELÉ ČR

Velmi zajímavým faktorem jsou výsledky veřejného mínění CVVM Sociologického ústavu AV ČR. Podle průzkumu z roku 2013 patřily podle občanů mezi zásadní hrozby mezinárodní organizovaný zločin (63 %) a terorismus (53 %). Na druhém okraji škály to byla přítomnost cizí zpravodajské služby (18 %).⁹

⁸ JIRÁČEK, Luděk. *Výroční zpráva Vojenského zpravodajství za rok 2013*. [online]. [cit. 2014-08-6]. Dostupné z: <http://www.ozbrojeneslozky.cz/clanek/vyrocní-zpráva-vojenkeho-zpravodajství-za-rok-2013>.

⁹ CVVM. *Bezpečnostní rizika pro Českou republiku podle veřejnosti – listopad 2013*. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7143/f3/ov131209.pdf.

⁶ *Bílá kniha o obraně České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 1995., str. 7.

⁷ *Bezpečnostní strategie 2011*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2011, str. 9.-10.

